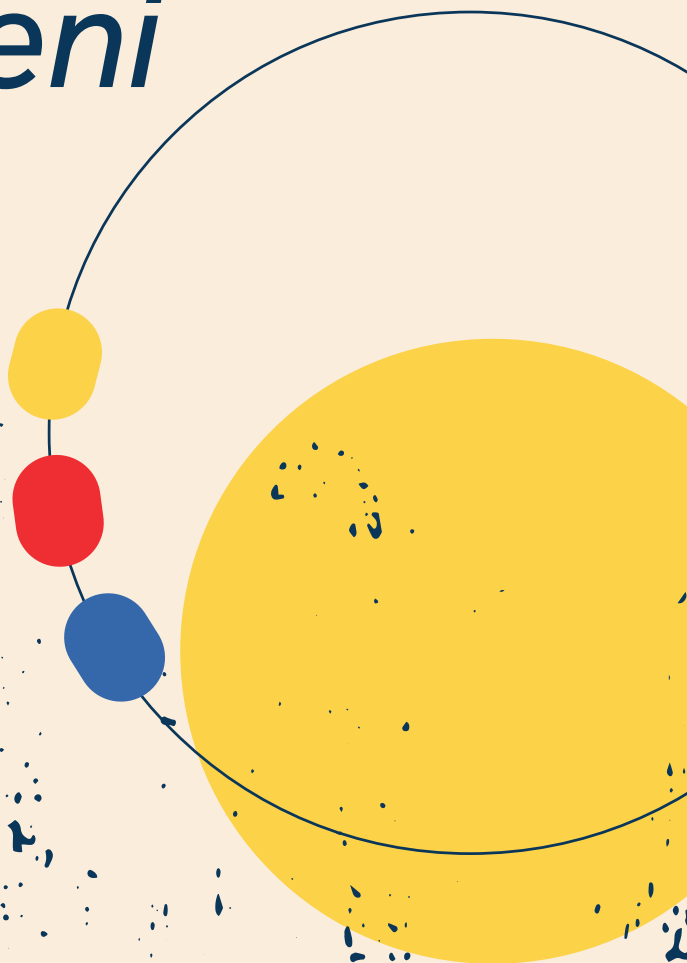


Perspektive i ograničenja inicijative

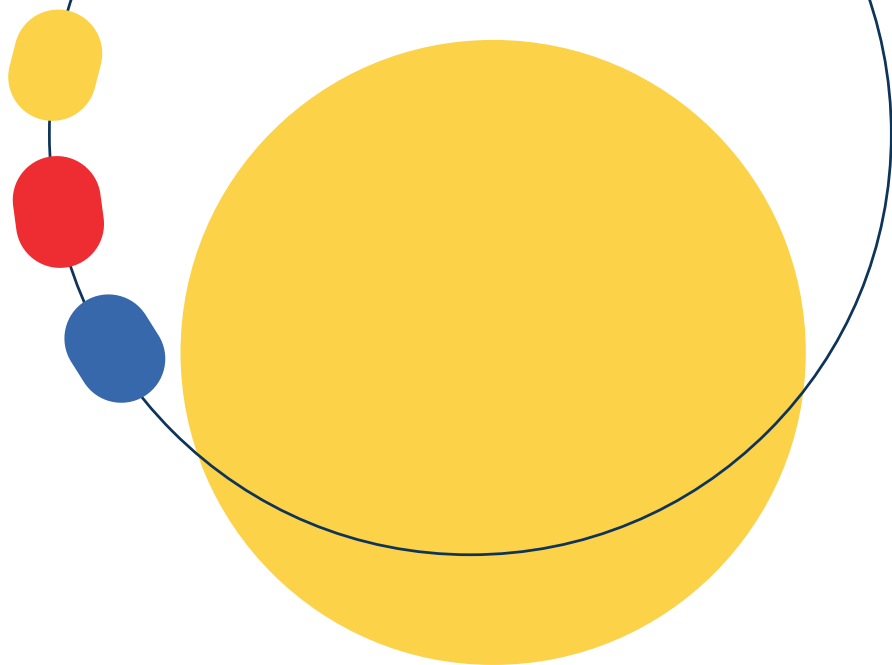
# *Otvoreni Balkan*



ATLANTIC COUNCIL  
OF MONTENEGRO

Perspektive i ograničenja inicijative

# *Otvoreni Balkan*



# SADRŽAJ

---

**01** OSVRT

**02** UVOD

**03** *OTVORENI BALKAN* vs.

CEFTA/Berlinski proces

**04** GEOPOLITIČKI ASPEKT *OTVORENI BALKAN*

**05** EKONOMSKI ASPEKT *OTVORENI BALKAN*

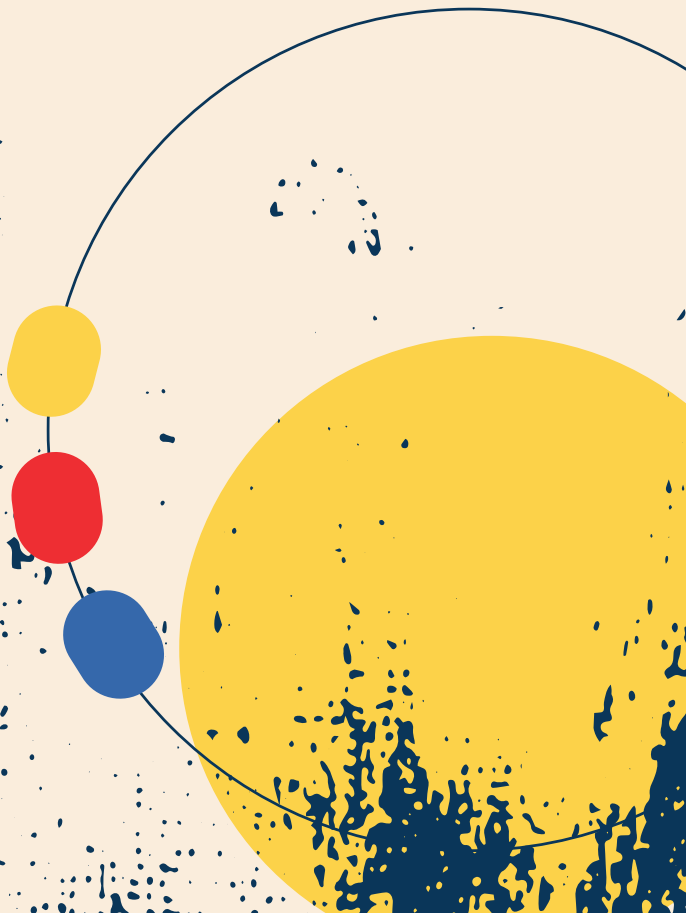
**06** BEZBJEDNOSNI ASPEKT *OTVORENI BALKAN*

**07** ZAKLJUČCI

**08** REFERENCE

01.

OSVRT



---

Slabljenje gravitacione sile EU i njene mogućnosti da snažnije utiče na političke procese u regionu Zapadnog Balkana i udaljavanje evropskog horizonta doprinijelo je situaciji u kojoj region ne napreduje na putu evropskih integracija zato što zemlje kandidati za članstvo objektivno ne ispunjavaju uslove i ne sprovode neophodne reforme, ali i usljed izostanka spremnosti EU da ponudi novu perspektivu članstva. Slabljenje izgleda za skoro pristupanje EU uslovalo je dodatno usporavanje procesa u regionu, pojačano prisustvo trećih strana, uz sve uočljivije i agresivnije prisustvo Rusije koja je preko svojih proksija uspjela proširiti mogućnosti za destabilizaciju regionalnih prilika i usporavanju integracionog procesa.

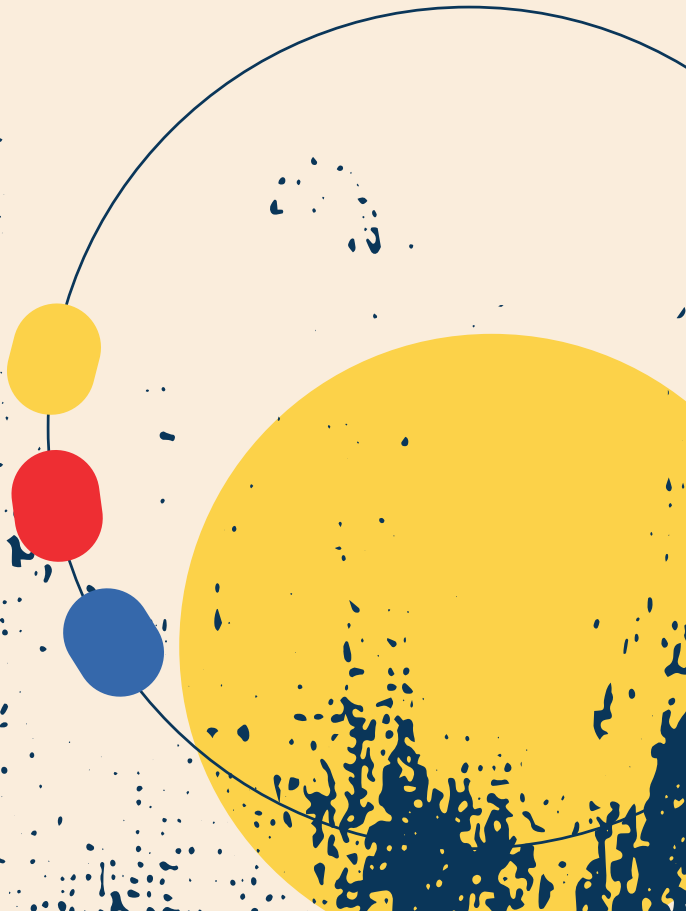
Sve to je na neki način uslovalo pojavu novih regionalnih inicijativa koje predstavljaju pokušaj lokalne replike Šengenske zone EU i na specifičan način tumače jedan od ključnih zahtjeva EU koji se odnosi na uspostavljanje bliže regionalne saradnje koja bi doprinijela prevazilaženju zaostalih problema i ubrzanju ekonomske dinamike regiona. U suštini riječ je o manipulativnim potezima koji mogu dovesti do novih nestabilnosti, jer sugerišu da ambivalentnost EU u praktičnom smislu otvara prostor za druge opcije i alternative koje u konačnom mogu rezultirati jačanjem geopolitičkog uticaja Rusije i Kine u ovom dijelu Evrope.

Ipak, Berlinski proces, pokrenut pod pokroviteljstvom njemačke kancelarke Angele Merkel 2014. godine, oživio je i rezultirao potpisivanjem tri sporazuma od strane svih šest lidera Zapadnog Balkana 3. novembra 2022. godine, u Berlinu.

Uprkos nedvosmisleno iskazanoj rezervi prema *Otvorenom Balkanu* od strane Evropskog parlamenta i Ministarstva evropskih poslova Crne Gore kroz najnovija dokumenta i analize, iz vrha crnogorske izvršne vlasti se i dalje pruža snažna i kontinuirana podrška članstvu u toj Inicijativi.

# 02.

## UVOD



---

U oktobru 2019. godine predsjednik Republike Srbije, Aleksandar Vučić, zajedno sa predsjednicima vlada Republike Sjeverne Makedonije i Republike Albanije, Zoranom Zaevim i Edijem Ramom, potpisao je, u Novom Sadu, Deklaraciju o namjerama o uspostavljanju *Mini Šengena* između te tri države. Zajednička deklaracija iz 2019. godine kojom se predviđalo eliminisanje graničnih kontrola i ostalih barijera radi lakšeg kretanja u regionu do 2021. godine, istovremeno je trebalo da obezbijedi mogućnost da građani putuju u države regiona samo uz ličnu kartu, kao i mogućnost zaposlenja ukoliko imaju potvrdu o svojim kvalifikacijama. Deklaracija je predviđala i priznavanje diploma u regionu, kao i bolju saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala i pomoć u slučaju prirodnih nepogoda.

Inicijativu *Mini Šengen* od samog starta pratio je skepticizam prvenstveno zbog mogućnosti da bi ona mogla biti zamjena za EU integracije regiona Zapadnog Balkana usljed zastoja u procesu evropskih integracija. Skepticizam po ovom pitanju se nastavio i nakon preimenovanja inicijative u *Otvoreni Balkan 2021.* godine, posebno kod država koje inicijalno nijesu dio projekta – Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Kosovo.

U stručnoj javnosti su dometi inicijative najčešće tumačeni kroz prizmu političkih i ekonomskih interesa država koje su njegovi pokretači, prvenstveno Srbije i Albanije. Proces *Mini Šengena*, odnosno *Otvorenog Balkana*, shvaćen je najprije kao politički projekat dvojice zapadnobalkanskih lidera Vučića i Rame, koji time nastoje da stvore supstitut za evropske vrijednosti i suštinsko približavanje Evropskoj uniji. Dodatno, ukidanje graničnih kontrola između država Zapadnog Balkana tumači se i kao uvod u ostvarivanje velikodržavnih ambicija Srbije i Albanije, odnosno stvaranje privida da svi Srbi, odnosno Albanci žive u istoj državi.

Iako su se pokretači ove inicijative pozvali na podršku EU i SAD, ona je naišla na značajne rezerve koje su uglavnom bazirane na mišljenju da je cijeli koncept osmišljen kako bi Srbija mogla proširiti svoj politički i ekonomski uticaj širom regiona, zanemarujući ili ignorišući standarde EU. Bosna i Hercegovina, Kosovo i Crna Gora za sada nijesu prihvatile ponovljene pozive da se pridruže inicijativi, uz ocjenu da je Zajedničko regionalno tržište u okviru Berlinskog procesa praktično objedinilo obim svih modaliteta tržišnog povezivanja na Zapadnom Balkanu.

Nije slučajno ni to što su svoje protivljenje pridruživanju inicijativi *Mini Šengen-Otvoreni Balkan* izrazile tri države iz regiona koje imaju komplikovane odnose sa Srbijom – Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Kosovo.

Kao jedan od glavnih razloga za kritiku ove regionalne inicijative je teza da *Otvoreni Balkan* ne polazi od neophodnosti implementacije

---

reformi, koje bi po svojoj prirodi eventualno mogle da ugroze sistem vladavine Aleksandra Vučića i Edija Rame. Takođe se navodi da se radi o integracionom okviru u kojem se razvijaju ekonomski potencijalivećihnaštetumalihtržišta, naročito u uslovima izazvanim COVID-19 pandemijom. Predviđeni stepen liberalizacije imao bi negativne efekte na manja tržišta rada, dok bi slaba otpornost proizvodno nekonkurentnih ili manje konkurentnih država na nagli rast konkurencije mogla dovesti do negativnih posljedica po njihove privrede. Dodatno, veće države (poput Srbije) su izvozno dominantno orijentisane prema atraktivnijim inostranim tržištima u odnosu na regionalno tržište, pa prema tome i ne postoji veliki interes za jačanje postojećih trgovinskih veza.

Otvoreno pitanje ostaje i rizik koji ukidanje graničnih kontrola predstavlja za vladavinu prava i borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Nesumnjivo je i da bi otvaranje granica po principu koji predviđa inicijativa Otvoreni Balkan predstavljalo i sistemsko nazadovanje, s obzirom na to da je Crna Gora, u okviru Programa pristupanja Evropskoj uniji, usvojila i sprovodi Strategiju integrisanog upravljanja granicom, koja je usklađena sa obavezama iz pregovaračkog procesa i ima za cilj prihvatanje standarda za usklađivanje sa sistemom integrisanog upravljanja granicom Evropske unije.

U julu 2021. godine Mini Šengen je preimenovan u *Otvoreni Balkan* (*Open Balkan*) i tada su potpisana tri memorandum o saradnji – Memorandum o razumijevanju o saradnji na olakšavanju uvoza, izvoza i kretanja robe na Zapadnom Balkanu, Memorandum o razumijevanju o saradnji u vezi sa slobodnim pristupom tržištu rada na Zapadnom Balkanu i Sporazum o saradnji u zaštiti od katastrofa na Zapadnom Balkanu.

Cilj *Otvorenog Balkana* (OB) je stvaranje jedinstvenog tržišta na Zapadnom Balkanu, a srpski predsjednik Aleksandar Vučić je najavio da, ukoliko budu prevaziđene slabosti administracije, od 1. januara 2023. godine neće biti granica između tri države potpisnice ove inicijative<sup>1</sup>. U decembru 2021. godine potpisani su i konkretni sporazumi:

- » Sporazum o povezivanju šema elektronske identifikacije građana Zapadnog Balkana;
- » Sporazum o uslovima za slobodan pristup tržištu rada na Zapadnom Balkanu;
- » Sporazum o saradnji u veterinarskoj, fitosanitarnoj i oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje na Zapadnom Balkanu; i
- » bilateralni sporazumi o uzajamnom priznavanju odobrenja ovlašćenih privrednih subjekata za sigurnost i bezbjednost (AEOS).



---

U junu 2022. godine, predstavnici tri države inicijatorke *Otvorenog Balkana* potpisale su Sporazum o međusobnom priznavanju diploma i naučnih zvanja i tri memorandumima o saradnji u oblasti turizma, kulture, kao i Memorandum koji se odnosi na saradnju poreskih uprava u suzbijanju utaje poreza.

Sporazumi potpisani u julu i decembru 2021.godine, navodno imaju za cilj ekonomsku integraciju regiona, ugledajući se na model ekonomske integracije Evropske unije. Ipak, nakon 3 godine *Otvoreni Balkan* je još daleko od toga da formalno konstituiše pravu međunarodnu organizaciju, ili suštinski carinsku uniju. I pored svih najava o ekonomskoj integraciji i formiranju zajedničkog tržišta, još nije napravljen ni jedan značajan korak u tom pravcu. Indikativno je da ni Parlament u Sjevernoj Makedoniji nije usvojio određene zakone koji se tiču *Otvorenog Balkana* zbog zabrinutosti za transparentnost i pitanja o njenim stvarnim prednostima.<sup>2</sup>

Ključni problem kod Inicijative je što nema jasan plan i konkretne korake koji će poslužiti u ostvarivanju njenog cilja. Pažnja javnosti (domaće i strane) do sada je uglavnom bila usmjerena na političke izjave i poboljšanje odnosa posebno između Srbije i Albanije. Sve do 25. novembra 2022. godine i objavljivanja *Analize o prednostima i manama učešća u regionalnoj inicijativi Otvoreni Balkan*<sup>3</sup>, koju je sačinilo Ministarstvo evropskih poslova Crne Gore, gotovo da nije bilo ozbiljnijeg dokumenta koji je tretirao ekonomske, političke i bezbjednosne aspekte te inicijative. U pomenutom dokumentu se navodi da je *Otvoreni Balkan* još uvijek u eksperimentalnoj fazi, i da bez konkretnih podataka o uspješnosti projekta Crna Gora ne bi trebalo da donosi odluku o priključenju, a da je dolazak do konkretnih podataka otežan činjenicom da sporazumi u dvije države koje učestvuju u Inicijativi, još uvijek nisu ni ratifikovani.

Dokument pripremljen od strane Ministarstva evropskih poslova, 25. novembra je skinut sa dnevnog reda zajedničke Komisije za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku i Komisije za ekonomsku politiku i finansijski sistem, na zahtjev ministra pravde Marka Kovača. Odbacivanje predloga da se o toj važnoj analizi raspravlja i da Vlada formuliše konačan stav o *Otvorenom Balkanu*, rezultiralo je ostavkom ministarke Jovane Marović na sve tri funkcije koje je obavljala u prethodnom periodu, funkciju ministarke Evropskih poslova, funkciju potpredsjednice Vlade i funkciju potpredsjednice Građanskog pokreta URA, uz obrazloženje da ubrzanje evropskog puta nije moguće u aktuelnim uslovima.

Takođe, dodatni problem predstavlja činjenica da ni stručna ni laička javnost nije dobro upoznata o tome šta predstavljaju potpisani sporazumi, što nije iznenađujuće jer je netransparentnost nešto što karakteriše ovu inicijativu od njenog osnivanja.

# 03.

## *OTVORENI BALKAN* **VS. CEFTA/BERLINSKI** **PROCES**



---

Predsjednici vlada država Zapadnog Balkana potpisali su, 3. novembra 2022. godine, na Samitu Berlinskog procesa tri regionalna sporazuma (o međusobnom priznavanju ličnih karata, univerzitetskih diploma i profesionalnih kvalifikacija), koji su, kako je ocijenjeno, važni za izgradnju integrisane zajedničke budućnosti bez unutrašnjih granica. Istovremeno, novi Samit predstavlja i svojevrsno oživljavanje Berlinskog procesa.

Uslov za primjenu potpisanih sporazuma je da dokumente u roku od 18 mjeseci ratifikuju parlamenti u svakoj od država, što je vrlo neizvjesno zbog procedura, unutrašnjih problema, političkih blokada i odnosa između pojedinih potpisnika.<sup>5</sup>

*Berlinski proces* je pokrenut 2014. godine kao novi stimulans za zemlje Zapadnog Balkana u EU integracijama. Početni cilj ove inicijative je povezivanje zapadnobalkanske šestorke u oblastima transporta i energije. Inicijativa se zatim proširila i na dublje ekonomske veze, kao i umrežavanje i saradnju mladih. Evropska unija je *Berlinski proces* predstavila kao proces olakšavanja integracije država Zapadnog Balkana u Evropsku uniju. Iako je prvobitno pokrenut kao četvorogodišnji projekat, *Berlinski proces* je kasnije resetovan novom agendom, dajući prednost idejama koje imaju za cilj da region učine atraktivnim privrednim područjem.

Inicijative *Otvoreni Balkan* i *Berlinski proces* se u velikoj mjeri preklapaju. Zagovornici inicijative *Otvoreni Balkan* ističu da je ta Inicijativa komplementarna sa *Berlinskim procesom*, te da se njom ispunjava sve ono što nije urađeno kroz *Berlinski proces*. Međutim, kada se uporede dvije inicijative, *Otvoreni Balkan* ne nudi značajne novine u poređenju sa *Berlinskim procesom*. Ključna distinkcija između dvije inicijative je izostanak direktne involviranosti EU. Za razliku od *Otvorenog Balkana*, *Berlinski proces* započet je u saradnji sa EU i odvija se pod njenim pokroviteljstvom. Obije inicijative bi formalno trebalo da posluže zemljama Zapadnog Balkana kao značajan podstrek na putu ka ispunjavanju uslova za članstvo u Uniji. Iz tog razloga participacija i nadzor EU u implementaciji i razvoju regionalnih inicijativa je ključna, a *Otvoreni Balkan* za sada ostaje samostalna inicijativa lidera Albanije, Sjeverne Makedonije i Srbije. Takođe, iako postoji već tri godine, inicijativa *Otvoreni Balkan* je i dalje opterećena nedostatkom transparentnosti, viškom nepovjerenja, brojnim neizvjesnostima i nedorečenostima.

---

Cilj dvije inicijative je identičan – stvaranje jedinstvenog ekonomskog tržišta u regionu koje treba da ojača ekonomije zemalja Zapadnog Balkana i pripremi ih za ulazak u EU. Zbog toga se postavlja pitanje neophodnosti nove inicijative *Otvoreni Balkan*.

*Berlinski proces* do sada nije dao značajnije rezultate kada je u pitanju regionalna saradnja, što je dovelo u pitanje uspješnost te Inicijative. Međutim, pokretanje inicijative *Otvoreni Balkan* pokazalo je da prvenstveno Srbija i Albanija mogu kvalitetno da sarađuju na svim poljima, što jasno ukazuje da je *Berlinski proces* doveden u pitanje isključivo zbog nedostatka volje lidera zemalja regiona da implementiraju obaveze koje inicijativa predviđa. Albanski premijer Rama kazao je da *Otvoreni Balkan* nije suprotstavljen *Berlinskom procesu* i da se ovom inicijativom ispunjava sve ono što nije urađeno kroz *Berlinski proces*.<sup>6</sup> Međutim, u preporukama Evropskog parlamenta od 23. novembra po pitanju Nove strategije proširenja EU, države se pozivaju da izraze *snažnu rezervisanost o bilo kojoj regionalnoj, ekonomskoj inicijativi koja ne uključuje svih šest zemalja i koja nije bazirana na EU pravilima, poput Otvorenog Balkana*.<sup>7</sup>

U Rezoluciji Evropskog parlamenta postavlja se logično pitanje zašto su pojedini lideri spremni da sprovode regionalnu saradnju kroz *Otvoreni Balkan*, dok godinama zanemaruju *Berlinski proces*.

Treba istaći da je inicijativa *Mini Šengen*, a kasnije *Otvoreni Balkan*, pokrenuta upravo zbog izostanka napretka Srbije u integracijama, odnosno nemogućnosti da Sjeverna Makedonija i Albanija otpočnu pristupne pregovore sa Evropskom unijom, ali i zbog značajno smanjene prisutnosti Zapada u regionu Zapadnog Balkana u periodu od 2016. do 2020. godine.

Povezivanje i regionalna saradnja mogu donijeti benefite i napredak regionu ZB. Međutim upitno je koliko *Otvoreni Balkan*, posebno kada je riječ o Crnoj Gori, može doprinijeti bržem ulasku u EU jer ta Inicijativa nije dio evropskog integracijskog procesa, nego priča lokalnog karaktera. Crna Gora je najviše odmakla u procesu integracija i najozbiljniji je kandidat da bude prva naredna članica EU. Postoji opravdana bojazan da *Otvoreni Balkan* može imati negativne implikacije po dalji tok integracija naše zemlje. Ulaskom u tu Inicijativu Crna Gora bi mogla vezati svoj integracioni proces sa Albanijom i Sjevernom Makedonijom koje su tek 2022. godine (10 godina nakon Crne Gore) otpočele pregovore sa EU. Posebno treba naglasiti situaciju u Srbiji, koja već godinama za razliku od Crne Gore ne usaglašava svoju spoljnu i bezbjednosnu politiku sa EU. To je jasno pokazala neuvođenjem sankcija Rusiji, nakon njene nezakonite i ničim izazvane invazije u Ukrajini. Takođe, treba imati u vidu i slabljenje euroentuzijazma u Srbiji na koje ukazuje najnovije istraživanje javnog mnjenja Centra za istraživanje, transparentnost

---

i odgovornost (CRTA) prema kojem bi 36% građana Srbije bilo ravnodušno prema pristupanju Evropskoj uniji, 28% bi se obradovalo, a 33% građana bi se zabrinulo. Istraživanje je pokazalo da bi na potencijalnom referendumu za ulazak u EU, 42% građana Srbije glasalo za ulazak, a 45% protiv.<sup>8</sup>

*Otvoreni Balkan* takođe ne pruža ništa novo ni kada je u pitanju fundamentalni princip poštovanja četiri temeljne evropske slobode. Putovanje samo sa ličnom kartom je nešto što inicijatori *Otvorenog Balkana* posebno ističu. Međutim, državljani Crne Gore već godinama mogu putovati sa ličnom kartom u zemlje regiona.

Takođe, Crna Gora je u sklopu pregovora sa EU i *Berlinskog procesa* usvojila brojne mjere usklađene sa EU standardima, dok članice *Otvorenog Balkana* još uvijek nijesu to učinile. *Otvoreni Balkan* se zasniva na četiri EU slobode. Međutim, u slučaju da slobode kretanje ne budu po EU standardima to samo može unazaditi integracione procese zemalja, a posebno Crne Gore. *Otvoreni Balkan* nije dio integracionog procesa i za sada ne pokazuje da teži dostizanju standarda i harmonizaciji sa EU. On je tu kao zasebni, paralelni događaj, koji kao takav ne možemo posmatrati kao korak prema punopravnom članstvu u EU.

# 04.

**GEPOLITIČKI  
ASPEKT**

*OTVORENI BALKAN*



---

Lideri, ali i brojni zagovornici ideje *Otvorenog Balkana* u kontinuitetu ističu da će ekonomska saradnja dovesti do ekonomskog boljitka građana, društvenog blagostanja, ali i smirivanja međuetničkih tenzija u regionu. Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić konstantno potencira da je *Otvoreni Balkan* uspješan primjer kako sačuvati stabilnost na Zapadnom Balkanu, najbolji način da se region pripremi za članstvo u EU i inicijativa ljudi sa Balkana koji shvataju da moraju da se povezuju i da moraju sami da rješavaju probleme.<sup>9</sup>

Ipak, stvarnost je drugačija: odnosi između država regiona nijesu na zavidnom nivou, tenzije su izražene, a bezbjednosna situacija se pogoršava. Iako premijer Albanije Edi Rama ističe da je Srbija spremna da prihvati Kosovo za stolom kao ravnopravnog učesnika kada je u pitanju *Otvoreni Balkan*, odnosi Beograda i Prištine i dalje su opterećeni kategoričnim stavom Srbije da je Kosovo dio njene teritorije i nije realno očekivati da bi se on mogao promijeniti u dogledno vrijeme - uprkos činjenici da sporazum o ulazno-izlaznim dokumentima između Prištine i Beograda, prema ocjeni SAD, predstavlja važan korak naprijed ka normalizaciji odnosa zasnovanih na međusobnom priznanju. Albanski premijer je ocijenio i da će *Otvoreni Balkan* pomoći, između ostalog, da se *Srbija otcijepi od Rusije i da ona više nema uticaja u Beogradu*.<sup>10</sup> Uprkos takvim sporadičnim očekivanjima i dalje nije primjetno da se Beograd udaljio od ruskog uticaja, naprotiv Srbija je jedina država kandidat za članstvo u EU koja odbija da se priključi sankcijama evropskog bloka protiv Rusije zbog agresije na Ukrajinu. Takav stav zvaničnici Srbije pravdaju zaštitom vitalnih interesa države. Takođe, predsjednik Vučić je kroz redovnu komunikaciju sa Vladimirom Putinom obezbijedio da Rusija nastavi nesmetano snadbijevanje Srbije prirodnim gasom.<sup>11</sup>

Do sada je najglasniji kritičar *Otvorenog Balkana* bio premijer Kosova Albin Kurti, koji je izjavio: *Otvoreni Balkan“ više liči na Balkan otvoren za uticaje sa istoka, posebno iz Ruske Federacije i Kine, kao i otvoren za autokratiju, korupciju, ratne zločince, suprotno evropskim vrijednostima demokratije i vladavine prava*.<sup>12</sup>

Odnosi Kosova i Srbije nijesu jedini problem regiona. Milorad Dodik se otvoreno deklarise kao ruski saveznik, u kontinuitet narušavajući temelje Dejtonskog sporazuma, uz konstantno zagovaranje otcjepljenje Republike Srpske i njeno ujedinjenje sa Srbijom. Pored toga, odnosi Crne Gore i Srbije opterećeni su posljednjih godina zbog više otvorenih (i zatvorenih) pitanja, poput Temeljnog ugovora sa

Ono što razlikuje ovaj ugovor od ostalih, nije toliko njegova pravna priroda (iako i ovo zaslužuje ozbiljnu analizu lišenu politizacije), koliko je njegova politička pozadina i politički kontekst u kojem je on donesen. U tom pogledu može se reći da je on dio iste strategije – širenja uticaja Republike Srbije u regionu, u ovom slučaju, korišćenjem SPC. Od 80-tih do danas, manje ili više je vidljiva simbioza – “harmonija autoriteta/vizantijska simfonija” kako se to zove u pravoslavnom svijetu (harmonija crkve i države) – između Srbije i SPC. Ova harmonija je imala različite oblike – od ratno-huškačkih u 80-tim i 90-tim, do sadašnjeg promovisanja srpskog svijeta ili OB, ali ima uvijek isti cilj – promovisanje velikodržavnih aspiracija Beograda

V. Garčević

Temeljnougovoru su vrlo slične, ako ne i identične sa ugovorima potpisanim sa drugim zajednicama. Nije slučajno ni to što su svoje rezerve prema Inicijativi izrazile tri države iz regiona koje imaju komplikovane odnose sa Srbijom – Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Kosovo, gdje postoji zabrinutost u pogledu stvarnih ciljeva inicijatora *Otvorenog Balkana*. Zvanični stav Kosova je da je *Otvoreni Balkan* opasna inicijativa bez jasne vizije, te da zemlje nemaju ravnopravan tretman, te da stoga šest zemalja Zapadnog Balkana trebaju ostati posvećene agendi Evropske unije i njegovanju transatlantskih odnosa.<sup>13</sup> U BiH nema konsenzusa oko *Inicijative*. Javnost u te tri zemlje, ali i u Albaniji ako

Ova sumnja je ukorijenjena u istorijskom sjećanju/iskustvu (uloga Srbije u raspadu Jugoslavije), srpskom nacionalizmu i tekućoj velikodržavnoj politici Beograda. Ukoliko se želi regionalna saradnja koja bi bila otvorena za sve države regiona, ta saradnja se mora ostvarivati uz aktivno učešće EU (i SAD) i uz učešće Kosova kao ravnopravnog partnera. To OB ne nudi. Po meni, ovim se otvaraju vrata za širenje uticaja Srbije i Moskve (preko Srbije) u regionu pod pokrićem regionalne saradnje

V. Garčević

Srpskom pravoslavnom crkvom, potpisanog 3. avgusta 2022. godine u Podgorici. Iako sam po sebi nije dio *Otvorenog Balkana*, a ova dva procesa su različita, može se pronaći veza između njih. Kako za ASCG ističe **Vesko Garčević**, profesor prakse u međunarodnim odnosima na Univerzitetu u Bostonu, Crna Gora je potpisala ugovore sa ostalim vjerskim zajednicama i mnoge odredbe u

je suditi po nedavnim protestima<sup>14</sup>, je zabrinuta zbog mogućnosti da *Otvoreni Balkan* predstavlja samo fasadu za regionalnu hegemoniju Srbije.

Garčević dodaje da je najveći izazov Inicijative *Otvoreni Balkan* u tome što sve države regiona ne vjeruju tvorcu i glavnom promoteru te ideje – Vučićevoj Srbiji. Dodaje da želja Srbije da bude povezana sa svojom dijasporom nije



---

sama po sebi protiv međunarodnih normi. Ono što zabrinjava je sadržaj takvih odnosa, politika koju Beograd promovira i način na koji se to radi. U tom smislu, *Otvoreni Balkan* može da posluži kao odlično pokriće za širenje uticaja Srbije na odluke u zemljama u kojima živi srpska dijaspora.

Garčević smatra da je ideja iza *OB* da se napravi okvir koji bi dobio podršku EU i SAD jer ima dimenziju regionalne saradnje, a koji bi održao aktivnim velikodržavne ambicije Beograda. *U regionu postoje brojne regionalne inicijative iza kojih stoje EU i Vašington i ne vidim razlog niti opravdanje za još jednu inicijativu. Vašington podržava ovu Inicijativu jer očekuje da bi se preko uključivanja Albanije stvorili povoljniji uslovi za rješenje kosovskog pitanja, ali posljednji događaji na Kosovu govore suprotno. Čini se da je podrška OB samo ojačala ambicije Beograda u regionu, ne samo prema Kosovu, nego i prema BiH i Crnoj Gori, zaključuje on.*

Situaciju dodatno usložava pozicija Srbije kao ključne ruske platforme u strateški važnom prostoru Zapadnog Balkana, čiji poslanici javno pozivaju na *denacifikaciju*<sup>15</sup> Balkana u periodu nikad većih međuetničkih i nacionalnih tenzija u regionu. *Otvoreni Balkan* prijeti da učvrsti dominaciju autoritarne Srbije na Zapadnom Balkanu, bez mehanizma izgradnje povjerenja kojeg nudi *Berlinski proces*. S tim u vezi treba primijetiti da Srbija u svoj vanjskopolitički odnos prema regionu sve više unosi i adaptira rusku doktrinu u postsovjetskom okruženju. Kao ni Rusija nad postsovjetskim, ni Srbija se nikada nije odrekla uticaja nad postjugoslovenskim državama. Jasne paralele u pristupu i djelovanju Rusije ka Ukrajini i Srbije ka regionu Digitalni forenzički centar je obradio i izložio kroz svoju analizu *Sjenke Ukrajine nad Balkanom*.<sup>16</sup>

Podršku *Otvorenom Balkanu* pružila je i sama Rusija kroz izjavu<sup>17</sup> ministra vanjskih poslova Sergeja Lavrova, ali i putem medija pod kontrolom Moskve ili onih koji sa njima saraduju, poput *Sputnjika* u Srbiji, *IN4S*, *Borbe* i ostalih.

Rusija je zapravo, kroz saradnju sa Srbijom u oblasti odbrane i bezbjednosti, energetiku i ekonomiju, zajedničke obavještajne i hibridne operacije na Balkanu, integraciju *srpskog sveta* u *ruski svet*, profilisala Srbiju i entitet BiH, Republiku Srpsku kao ključne regionalne anti-NATO saveznike.<sup>18</sup> Kao što je *ruski mir* dijelom izgrađen na ideji ugroženosti Rusa na teritorijama bliskog inostranstva, tako *srpski svet* podrazumijeva narativ o ugroženosti Srba na teritorijama izvan Srbije (*Srbi u rasejanju*) u funkciji njihove homogenizacije, istorijski revizionizam, negiranje nacionalnog identiteta pojedinih naroda u neposrednom susjedstvu i pokušaje njihovog potpunog vezivanja za srpski nacionalni korpus, kao i instrumentalizaciju Crkve u promovisanju velikodržavnih aspiracija.<sup>19</sup>

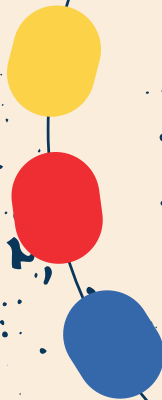
---

Crna Gora je do sada odbijala da se pridruži Inicijativi, a razlog tome je postojanje istih ili sličnih regionalnih inicijativa, kao i veliki broj nedefinisanih pitanja koja prate projekat *Otvoreni Balkan*. Dodatni razlog osporavanja je i autoritarni karakter jednog od inicijatora, čiji je propagandni sistem u cjelini godinama usmjeren na podgrijavanje i održavanje međuetničkih tenzija, uz negiranje nacionalnog identiteta Crnogoraca i relativizaciju suvereniteta Crne Gore. Ipak, za razliku od 41. i 42. Vlade Crne Gore, pitanje *Otvorenog Balkana* se nalazi visoko na političkoj agendi 43. crnogorske Vlade, čak i u tehničkom mandatu. Uprkos preporukama Evropskog parlamenta i analizi Ministarstva evropskih integracija, sa najviših adresa u aktuelnoj Vladi se mogu čuti afirmativni stavovi po pitanju *Otvorenog Balkana* i kontinuirana afirmacija ideje potencijalnog crnogorskog članstva. Kako je ovoj Vladi izglasano nepovjerenje u Skupštini Crne Gore, 19. avgusta 2022. godine, dalji odnos prema tom pitanju će zavisiti od interne političke dinamike, s tim što je u aktuelnim odnosima upitna većinska podrška u Parlamentu za ovu Inicijativu.

# 05.

**EKONOMSKI  
ASPEKT**

*OTVORENI BALKAN*



---

Najglasniji promotori inicijative *Otvoreni Balkan* predsjednik Srbije Aleksandar Vučić i premijer Albanije Edi Rama kada govore o pozitivnim aspektima *Otvorenog Balkana* u prvi plan stavljaju ekonomske argumente potencirajući prednosti ekonomskog umrežavanja, zajedničkog tržišta, manjka privrednih barijera, ekonomskog rasta za države regiona. Ipak, kada je riječ o ekonomskim aspektima *Otvoreni Balkan* sa sobom nosi čitav niz izazova i potencijalnih problema, koji bi za Crnu Goru predstavljali korak unazad.

Kada je riječ o ekonomskom umrežavanju država regiona potrebno je napomenuti da je Sporazum CEFTA koji je potpisan 2006. godine obuhvatio Crnu Goru, Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Kosovo, Moldaviju, Sjevernu Makedoniju i Srbiju. Sve države su ratifikovale Sporazum koji se primjenjuje i danas, a potpisan je s ciljem obezbjeđivanja ekonomskog i privrednog razvoja zemalja Zapadnog Balkana, kao i pripreme ekonomija tih zemalja za ulazak u Evropsku uniju. CEFTA je značila početak rada na uklanjanju svih barijera u trgovini između država potpisnica, ali i da u odnosu na treće zemlje sve članice CEFTA mogu da individualno vode svoju ekonomiju. CEFTA, pored modernizacije slobodne trgovine, otvara veće tržište za trgovinu i investicije i stvara institucije nadležne da upravljaju u ovoj oblasti. Takođe se povećavaju i šanse za izlazak na evropska tržišta po preferencijalnom, povlašćenom tretmanu.

Bilateralni Sporazum potpisan između Vlade Republike Srbije i Savjeta ministara Republike Albanije kao i između Republike Albanije i Sjeverne Makedonije o uzajamnom priznavanju odobrenja ovlašćenih privrednih subjekata za sigurnost i bezbjednost (AEOS), kojim se predviđa međusobno priznanje izdatih odobrenja za AEOS (pod uslovom da su nacionalna zakonodavstva i sprovođenje AEO programa usaglašeni sa pravnim tekovinama Evropske unije), takođe nije novina. Program AEO već postoji u okviru CEFTA sporazuma, a Odluka o priznavanju AEO programa usaglašena je na CEFTA Week-u 2021. godine u Skoplju. Dakle, primjetna su preklapanja *Otvorenog Balkana* i CEFTA, ali i prednosti koje nudi CEFTA. Takođe još jedna prednost jeste to što je Sporazum potpisan direktno pod pokroviteljstvom Evropske unije, a njegova implementacija i unaprjeđivanje se vrši uz saradnju sa Unijom čime se naglašava evropska perspektiva ovog regiona i želja za pridruživanjem Evropskoj uniji. Pored CEFTA kao još jedan stimulan regionu 2014. godine pokrenut je *Berlinski proces* koji je EU predstavila kao proces olakšavanja integracija država Zapadnog Balkana u Evropsku uniju. Cilj Berlinskog procesa je povezivanje država Zapadnog Balkana u oblastima transporta i energije, kao i umrežavanje i saradnja mladih. Na osnovu iznijetih činjenica, svih prednosti koje proističu iz *Berlinskog procesa* i CEFTA i preklapanja ovih inicijativa sa *Otvorenim Balkanom* postavlja se pitanje koja je stvarna svrha Inicijative *Otvoreni Balkan*. CEFTA i Berlinski proces za cilj imaju da uvedu zemlje

---

Zapadnog Balkana u Evropsku uniju, dok to još uvijek nije u potpunosti razjašnjeno u slučaju *Otvorenog Balkana*.

Srbija ima motiv da se kao najjača privreda i najveći trgovinski partner u regionu pokaže i kao neko ko inicira dalju integraciju kroz *Otvoreni Balkan*. Profesorica na Ekonomskom fakultetu **Gordana Đurović** za ASCG ističe da je najveći trgovac u regionu Srbija, koja je činila oko 50% ukupnog izvoza regiona Zapadnog Balkana i 44% regionalnog izvoza u periodu 2018-2020. Đurović naglašava da je Srbija najvažniji trgovinski partner Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine i Albanije i da je u ukupnoj trgovini sa susjedima Srbija 50% u suficitu. Potpuno je jasno da Srbija koja ima najveće tržište u regionu želi da proširi svoj uticaj i bude najprisutnija u regionu. Zbog smanjenja prepreka i netaarifnih barijera na graničnim prelazima, što je jedna od ključnih tačaka Inicijative, upravo bi izvoz Srbije najviše profitirao.

Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Albanija su članice Svjetske trgovinske organizacije (STO) i obaveze koje proističu iz tog članstva nijesu kompatibilne sa principima na kojima se zasniva Inicijativa *Otvoreni Balkan*. Primjer za to je zajedničko tržište koje se nameće u okviru Inicijative *Otvoreni Balkan*, a koje STO ne poznaje između zemalja članica i zemalja koje nijesu članice. Iako je aplicirala 2005. godine, Srbija ni poslije 17 godina nije uspjela da okonča pregovore za pristupanje STO koja je jedini regulator međunarodne trgovine, jer se postojećim Zakonom o GMO Srbije kojim se uvodi potpuna zabrana prometa ovim proizvodima krše pravila STO. Važeći Zakon u Srbiji nije u skladu sa odredbama STO, pa Srbija ne može biti članica ove organizacije ukoliko ne uskladi propise sa pravilima STO.<sup>20</sup> U Evropi jedine države koje nijesu članice STO, osim Srbije su Bosna i Hercegovina, Kosovo i Bjelorusija, pa ostaje nejasno kakvu bi poziciju na svjetskom tržištu imala unija zapadnobalkanskih zemalja. Priključivanje Crne Gore, koja je ostvarila najveći stepen harmonizacije sa EU u oblasti spoljne trgovine, bazirane na pravilima STO, *Otvorenom Balkanu*, zahtijevalo bi mijenjanje niza crnogorskih zakona, što bi uticalo na njenu nerazvijenu ekonomiju i proces evropskih integracija.

Kada je riječ o zajedničkom tržištu preko kojeg bi prema projekcijama osnivača *Otvorenog Balkana* sve države imale koristi, dovoljno je pogledati trenutnu situaciju u tri države koje su učesnice Inicijative. Albanija i Sjeverna Makedonija imaju BDP koji je zajedno upola manji od BDP Srbije. Upravo ove teze ukazuju da je *Otvoreni Balkan* nedefinisano umrežavanje ekonomskih sistema koji nijesu usaglašeni. Interesantno je da nije rađeno istraživanje o ekonomskim projekcijama *Otvorenog Balkana* koje bi se bavilo trima državama koje su potpisale sporazume, a plasiraju se narativi o korisnosti i pozitivnim aspektima za sve države. Ipak to što nijesu rađene analize i procjene

---

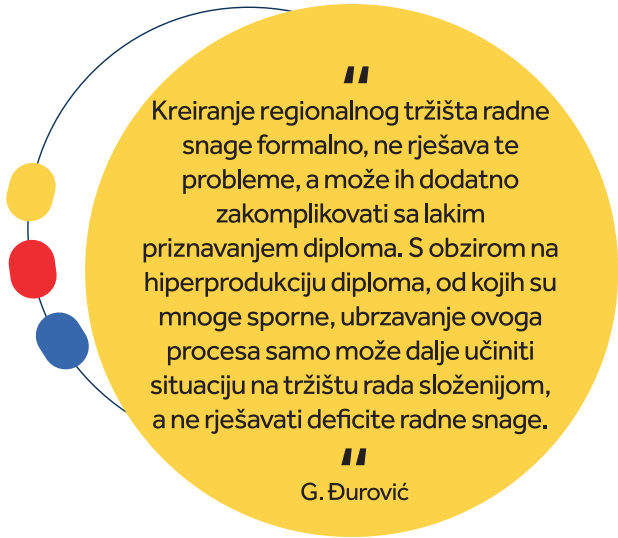
kako će *Otvoreni Balkan* uticati na ekonomije država potpisnica ne iznenađuje obzirom da od samog početka Inicijativa ima problem sa transparentnošću.

Zabrana izvoza mlijeka u zemlje regiona, osim za Albaniju i Sjevernu Makedoniju, koju je Srbija usvojila 6. septembra, dodatno afirmiše razumijevanje da se iza Inicijative ne krije želja za integracijom tržišta i afirmacija regionalne saradnje.<sup>21</sup>

Relja Radović, advokat i specijalista za međunarodno ekonomsko pravo objasnio je da Sporazum o uslovima za slobodan pristup tržištu rada na Zapadnom Balkanu koji su Srbija, Albanija i Sjeverna Makedonija potpisale 21. decembra 2021. godine ne uspostavlja jedinstveno tržište rada, a ne *predviđa ni slobodan pristup tržištu rada* kako se navodi u samom nazivu Sporazuma. Cilj ovog Sporazuma je zapravo pojednostavljivanje administrativne procedure za pristup tržištu rada. Iako se u Sporazumu navodi da građani tri države imaju pravo da se slobodno kreću, borave i rade na teritoriji ugovornih strana ovaj Sporazum uopšte ne reguliše prava kretanja, boravka i rada, već samo prava u vezi sa radom u drugoj državi. Prema ovom Sporazumu pristup tržištu rada mora biti odobren od države domaćina u svakom pojedinačnom slučaju, omogućavajući radniku da ostane u državi domaćinu samo dvije godine uz mogućnost produženja.<sup>22</sup>

Zagovornici inicijative *Otvoreni Balkan* ističu da će kompanije iz susjednih zemalja imati mogućnost da dođu i rade pod istim uslovima kao u svojim zemljama i tvrde da na taj način *Otvoreni Balkan* samo priprema privredu i kompanija za Evropsku uniju. Kada je u pitanju Crna Gora, ističe se da bi se na taj način postigla jača tržišna konkurencija, što bi rezultiralo nižim cijenama, na zadovoljstvo građana i cjelokupne privrede Crne Gore. Ipak, Crna Gora već sada uvozi 50% bruto domaćeg proizvoda u robama, a dolazak novih konkurentnih kompanija uticalo bi na ionako ugroženu domaću proizvodnju. Pored Crne Gore i druge države koje bi bile dio *Otvorenog Balkana*, osim Srbije, su u trgovinskom deficitu, pa bi prilično liberalan režim trgovine u okviru Inicijative bio problematičan. Srbija je već sada glavni trgovinski partner Crne Gore, a u okviru Inicijative crnogorska ekonomija bi još više postala zavisna od uvoza i izvoza sa Srbijom. Ipak, interes Crne Gore je pridruživanje širem trgovinskom bloku, Evropskoj uniji, sa svim pratećim pogodnostima.

Iako podržavaoci koncepta *Otvoreni Balkan* kao prednost ističu i mobilnost radne snage i zapošljavanje bilo gdje na teritoriji zemalja članica kao i priznavanje diploma, postavlja se pitanje ko će i na koji način vršiti provjeru tih diploma i da li će se poštovati složene procedure. Priznavanje diploma bi omogućilo veći priliv novih visokoškolaca i radnika iz regiona, što bi moglo dodatno podstaći trend odlazaka mladih profesionalno osposobljenih kadrova iz Crne Gore u inostranstvo.



“  
Kreiranje regionalnog tržišta radne snage formalno, ne rješava te probleme, a može ih dodatno zakomplikovati sa lakim priznavanjem diploma. S obzirom na hiperprodukciju diploma, od kojih su mnoge sporne, ubrzavanje ovoga procesa samo može dalje učiniti situaciju na tržištu rada složenijom, a ne rješavati deficite radne snage.

“  
G. Đurović

Profesorica Gordana Đurović naglašava da mobilnost radne snage ne rješava pitanje deficita radne snage i strukturnih neravnoteža na tržištima rada zemalja regije. Đurović dodaje da se migratorni tokovi radne snage kreću od regije prema EU, posebno kada su deficitarni kadrovi u pitanju – usluge u turizmu i ugostiteljstvu, građevinarstvo, poljoprivreda, a posebno medicinski kadar svih profila. Iako je potpisan međudržavni Sporazum o priznavanju naučnih i nastavnih zvanja i diploma,

u Ohridu, početkom juna 2022. godine, ovaj se Sporazum ne bavi suštinom, već se fokusira na skraćivanje rokova u proceduri nostrifikacije između nadležnih institucija. Međunarodno preuzete obaveze i nacionalna zakonodavstva ostaju na snazi, objašnjava Đurović.

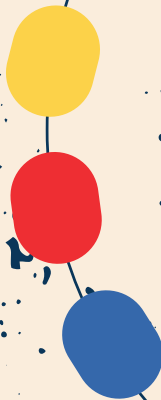
Tezu da će Crna Gora imati značajne, ako ne i najviše koristi od *Otvorenog Balkana* potrebno je provjeriti i kroz analizu uticaja na turizam, kao jednog od glavnih stubova crnogorske ekonomije. Iz Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma saopštili su da *sa aspekta turizma, svaka inicijativa koja bi omogućila brži i jednostavniji promet robe, usluga i kapitala, prije svega olakšala prelazak granica i uspostavljanje zajedničkog tržišta rada, predstavlja benefit za svaku državu.* Iz Ministarstva nije ponuđen konkretan odgovor da li bi *Otvoreni Balkan* mogao eventualno doprinijeti crnogorskom turizmu, da li bi to olakšalo zapošljavanje sezonskih radnika i da li bi bio veći broj turista, jer bi lakše prelazili granice. Potrebno je detaljno ispitati sve pojedinosti, ali i imati u vidu dugogodišnju negativnu kampanju koja dolazi iz Srbije, a koja je usmjerena protiv turističke privrede Crne Gore.

Ekonomsko povezivanje regiona i smanjivanje ekonomskih barijera kao glavne ideje vodilje *Otvorenog Balkana* mogu uticati na povećanje političkih rizika, jer je očigledna ekonomska neuravnoteženost između država koje bi trebale postati članice. *Otvoreni Balkan* na neki način predstavlja paravan za dominaciju srpske ekonomije, odnosno širenje uticaja Srbije na region. U tom kontekstu jasno je da Inicijativa ne ide u pravcu dobrobiti i pozitivnih rezultata za sve države regiona, posebno za one koje zbog svoje veličine imaju posebne izazove po pitanju očuvanja i balansiranja svojih tržišta i ekonomije.

# 06.

**BEZBJEDNOSNI  
ASPEKT**

*OTVORENI BALKAN*





---

Inicijativa *Otvoreni Balkan* nesumnjivo otvara vrata snažnijem uplivu trećih strana u region Zapadnog Balkana. Srbija, kao ekonomski i politički najuticajnija država Zapadnog Balkana ima potencijal da sve ostale zemlje iz regiona povuče ka drugim centrima moći, posebno imajući u vidu najavljenju liberalizaciju trgovinskih odnosa između Srbije i Kine kroz Sporazum o slobodnoj trgovini, kakav sa tom državom nemaju ni Evropska unija, Sjedinjene Američke Države ili Rusija.

Postojeći problemi dodatno su zakomplikovani podjelama nakon ruske agresije na Ukrajinu. Crna Gora se pozicionirala kao *prijatelj Ukrajine*, odnosno, iz ruske perspektive ona je zvanično proglašena *neprijateljskom zemljom*. Srbija podržava Rusiju rizikujući svoje odnose sa Zapadom. Bosna i Hercegovina, se uz Crnu Goru, pominje kao potencijalna meta destabilizacije u ime demonstracije snage ruskog uticaja na Balkanu. Ima i onih koji pokušavaju *balansirati*. Tako sankcije, kontrasankcije, *neutralnost* dodatno komplikuju *ekonomsku federalizaciju* regiona. Poduslovom dazanju, uopšte, postoji adekvatan interes kod svih partnera. Već uključenih i potencijalnih. U trenutku kada ruski rat prijete demokratskom, čak i globalnom poretku, ideja o uvlačenju u sumnjive trgovinske šeme sa Putinovim saveznikom broj jedan na Balkanu – a možda i u Evropi (jer je čak i mađarski premijer Viktor Orban uveo sankcije Rusiji) – je uznemirujuća.<sup>23</sup>

Otvoreno pitanje ostaje i rizik koji ukidanje graničnih kontrola predstavlja za vladavinu prava i borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Nesumnjivo je i da bi otvaranje granica po principu koji predviđa inicijativa *Otvoreni Balkan* predstavljalo i sistemsko nazadovanje, s obzirom na to da je Crna Gora, u okviru Programa pristupanja Evropskoj uniji, usvojila i sprovodi Strategiju integrisanog upravljanja granicom, koja je usklađena sa obavezama iz pregovaračkog procesa i ima za cilj prihvatanje standarda za usklađivanje sa sistemom integrisanog upravljanja granicom Evropske unije.

Suprotno tezama da *manje granica znači manje kriminala i bezbjednom putovanju bez ličnih karata* (D.Abazović)<sup>24</sup>, taj koncept širom otvara vrata da se kriminal i korupcija, indukovani od trećih zemalja, zapravo nedetektovano razgranaju širom liberalizovanog i deregularizovanog regiona.

Poseban segment odnosi se na eventualno podsticanje krijumčarenja na balkanskim rutama u planiranom odsustvu adekvatne policijske i carinske kontrole.

---

Ovako implementiran *Otvoreni Balkan* obesmišljava napore i značajna finansijska ulaganja strateških partnera (SAD, EU, Njemačke i drugih zemalja), koji godinama pomažu Sektor granične policije Crne Gore u cilju suzbijanja prekograničnog kriminala, ilegalnih migracija, sprječavanja nezakonitog prelaska državne granice, državne bezbjednosti i zaštiti nepovredivosti granica Crne Gore.

Otvorene granice, smatra profesorica Ekonomskog fakulteta UCG Gordana Đurović, donijele bi i velike bezbjednosne rizike. *Plombiranje kamiona u jednoj zemlji, koji prolazi kroz više granica, da bi se u nekoj drugoj balkanskoj državi zaustavio, asocira na "balkanske rute", gdje bez klasične kontrole policije i carine postoji rizik da se poveća nedozvoljena trgovina drogom, narkoticima, oružjem, čak i ljudima*, navodi Đurović.<sup>25</sup>

Takođe, za očekivati je da se među onima koji nakon ruske invazije napuštaju Rusiju, a utočište traže u Srbiji, bude i onih koje se vješto prikrivaju iza ideje o potrebi za bjekstvom iz sankcijama pogođene Rusije. Po tom principu, u zemlju članicu NATO će moći da, bez ikakve provjere, ulaze pojedinci i kompanije skrivenih i malignih namjera iz zemalja poput Kine, Rusije i Srbije. Praksa je pokazala da za sada *Otvoreni Balkan* nije doveo do bržeg protoka roba i ljudi. Kilometarski redovi i višesatno čekanje za ulazak u Sjevernu Makedoniju iz Srbije preko graničnog prelaza Tabanovce dovode u pitanje uspješnost te Inicijative i ukazuju da se Inicijativa svodi na političku priču koja se u praksi ne poštuje.<sup>26</sup>

Sa druge strane, *Otvoreni Balkan* je velika opasnost za bezbjednost građana, prvenstveno zbog sistema bezbjednosti hrane, ocjenjuje nekadašnja direktorica Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore Vesna Daković, govoreći o primjeni te regionalne Inicijative.<sup>27</sup>

Dvije od tri države koje podržavaju Inicijativu, Srbija i Albanija, donijele su Zakon koji potvrđuje da na granicama neće biti veterinarskih i fitosanitarnih inspektora koji pregledaju životinje, hranu životinjskog porijekla i biljke. Upravo u tome Daković vidi opasnost za bezbjednost građana i upozorava da to može da ima pogubne posljedice jer, kako navodi, životinje i biljke mogu da unesu bolest u državu. Granični fitosanitarni i veterinarski inspektori kod nas obavezno pregledaju pošiljke na graničnim prelazima u posebno uređenim objektima za pregled sa laboratorijama, komorama za zadržavanje robe. *Ovo što su potpisale Albanija i Srbija je nešto što potpuno odskače u odnosu na standarde i granične inspeksijske kontrole*, kaže Daković za *Radio Slobodna Evropa*. U kojoj mjeri su ove kontrole neophodne svjedoči podatak da se sa granice tokom godine vrati više od hiljadu tona hrane, dominantno voća i povrća, zbog nedozvoljenih pesticida. Crna Gora takav objekat ima u Luci Bar. Evropska komisija Crnoj Gori dodijelila je sredstva za još tri objekta za veterinarski i fitosanitarni pregled čime,

---

smatra Daković, Evropska unija želi da sačuva svoje buduće granice od unosa bolesti koje se prenose životinjama ili hranom, odnosno od uvoza štetnih organizama koji mogu uništiti zasade u Uniji.<sup>28</sup>

Daković kaže da su standardi sa mesom ujednačeniji, ali da se dešavalo da se hrana vrati zbog salmonele ili drugih organizama opasnih po zdravlje. *U nekim od država regiona postoji bolest kuge afričkih svinja zbog čega smo zabranili uvoz svinja iz tih država. Veterinarski inspektor to kontroliše. Ovo je samo jedan segment i ne znam kako bi se sada ta zabrana tretirala,* kaže Daković. Nepoznanica je šta se dešava u slučaju kada bi životinja, koja je zaražena, bila uvezena u državu. *Ne znam kome bismo se žalili, ko bi taj problem riješio. Čiji bi troškovi vraćanja bili. I kome se žalimo ako dođe do masovnog ili bilo kakvog trovanja ili obolijevanja?* pita Daković. Sporazum o saradnji u veterinarskoj, fitosanitarnoj i oblasti bezbjednosti hrane i hrane za životinje na Zapadnom Balkanu pretpostavlja međusobno priznavanje laboratorijskih analiza. Međutim, potencijalni problem nastaje usled neusklađenosti metoda laboratorijskih analiza u Crnoj Gori, koja je usvojila evropsku legislativu laboratorijskih metoda kroz pregovore u poglavlju 12 i primjenjuje je od 2018. godine i Srbije, koja nije ni otvorila ovo poglavlje.

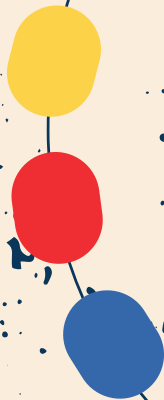
*Pošiljke se u skladu sa ovim sporazumom ne pregledaju na graničnom prelazu, odnosno gubimo mogućnost da pošiljku vratimo sa graničnog prelaza. Na bazi prethodnog primjera, u najboljem slučaju, pošiljku moramo upotrijebiti na drugačiji način ili u druge namjene, ako je uopšte i iskontrolisemo i možemo upotrijebiti. U najgorem slučaju, pošiljku ćemo pojesti ili je moramo uništiti, ako smo je uopšte iskontrolisali,* rekla je Daković.<sup>29</sup>

Inače, fitosanitarna politika i politika bezbjednosti hrane u Crnoj Gori u potpunosti je usaglašena sa EU pravilima, a što je sadržano u poglavlju 12, koje je Crna Gora otvorila 2016. godine. U tom procesu Crna Gora je u svoje zakonodavstvo unijela više od 5.000 EU propisa.

Treba istaći da zemlje Zapadnog Balkana, u oblastima bezbjednosti hrane, veterine i fitosanitarnog nadzora, veoma intenzivno saraduju, za šta im stoji na raspolaganju CEFTA mehanizam, ali i Evropska komisija, Svjetska organizacija za zdravlje životinja, EFSA, FAO, a čak je uspostavljena i platforma za šefove veterinarskih službi Zapadnog Balkana, po ugledu na isti mehanizam koji ima EU.<sup>30</sup>

# 07.

## ZAKLJUČCI



---

Pitanje koje se opravdano postavlja je koliko je manjinska 43. Vlada Crne Gore (u punom i tehničkom mandatu) autonomno definisala crnogorske spoljnopolitičke prioritete, ako se ima u vidu činjenica da je sa najviših vladinih adresa ispoljavan optimizam i pozitivan-afirmativan stav prema maglovitom, neinkluzivnom i nedovršenom projektu *Otvoreni Balkan*.

Imajući u vidu retoriku i metodologiju prilikom usaglašavanja i potpisivanja Temelnog ugovora sa Srpskom pravoslavnom crkvom, kao i osporavanje rezultata i skidanje sa dnevnog reda Analize Ministarstva evropskih poslova, koja ukazuje na eksperimentalnu fazu i manjak konkretnih indikatora uspješnosti *Otvorenog Balkana*, potrebno je stvoriti uslove za javnu raspravu o svim aspektima inicijative *Otvoreni Balkan* uz učešće svih relevantnih subjekata crnogorskog društva (akademska zajednicu, istraživačke institucije, poslovni i NVO sektor) i eventualnu izradu studije o opravdanosti pristupanja toj Inicijativi koja bi istražila sve njene prednosti i nedostatke za crnogorsku ekonomiju, kako bi bilo izbjegnuto ponavljanje situacije da ukupna crnogorska javnost bude zatečena već pripremljenim rješenjima, uz kratkotrajnu simulaciju javnog dijaloga.

Pored Temelnog ugovora i *Otvorenog Balkana*, interesi Srbije u Crnoj Gori su deklarirani i u odnosu na popis stanovništva, koje je Predsjednik Srbije u više navrata označio kao pitanje od značaja.<sup>31</sup> Istovjetne stavove saopštavaju i drugi srpski zvaničnici, sveštenici SPC, intelektualci i istaknute ličnosti, kao i prosrpski politički subjekti u Crnoj Gori. Takva praksa predstavlja kontinuitet srpske politike prema Crnoj Gori, s ciljem da se utiče na rezultat popisa kako bi se pokazalo da je srpski nacionalni korpus okosnica demografske strukture u Crnoj Gori. To je rezultat koji Beograd i njegovi eksponenti u Crnoj Gori žele da ostvare na narednom popisu i takav rezultat bi bio i zvanična potvrda da je Crna Gora suštinski dio *srpskog sveta*.<sup>32</sup>

Projekat *Otvoreni Balkan* može se posmatrati i kao propagandistička inicijativa njenih konstituenata, obzirom da je u prethodnom periodu bila vidljiva isključivo na visokom političkom i medijskom nivou, a pažnja javnosti je bila usmjerena na političke izjave. Činjenica da je naziv Mini Šengen promijenjen u *Otvoreni Balkan* ne ukazuje da je taj projekat institucionalno osmišljen i razrađen kako bi bila unaprijeđena ekonomska saradnja u regionu, nejasni su njegovi

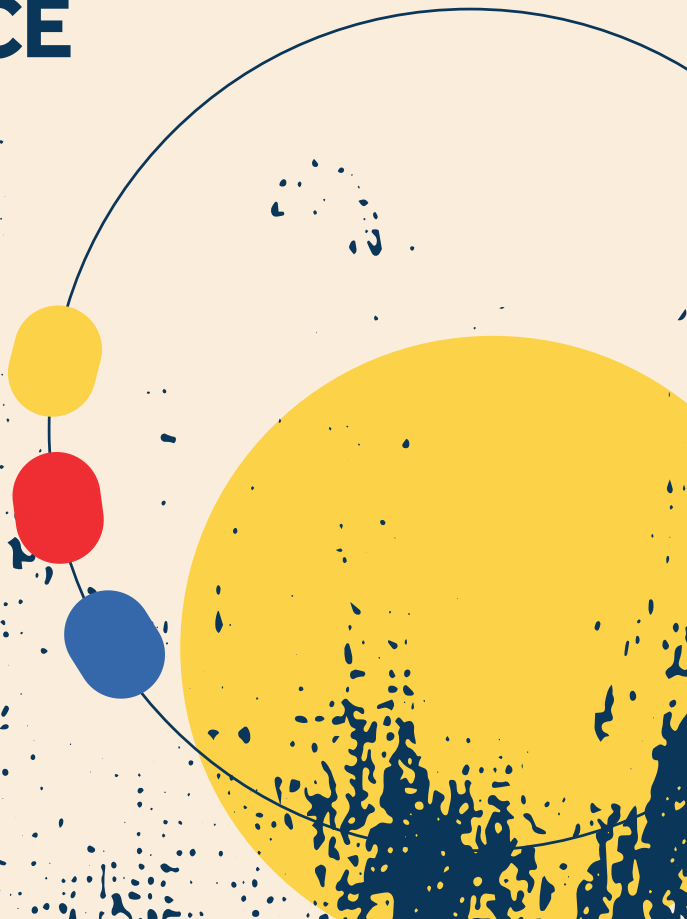
ciljevi i modaliteti za njihovo postizanje. Nedavnom revitalizacijom *Berlinskog procesa* i Preporukama Evropskog parlamenta, EU je zauzela jasan i nedvosmislen stav prema inicijativi *Otvoreni Balkan*. Problem predstavlja i netransparentnost cijelog procesa iz kojeg je javnost isključena, uz izostanak rasprave o sadržaju sporazuma i njihovih nacрта, do čijeg je teksta veoma teško doći i nakon potpisivanja.

Evidentno je da je ranije odsustvo inicijative Evropske unije i SAD doprinijelo jačanju snaga na Zapadnom Balkanu koje zastupaju tezu da je region na neki način zaboravljen od zapadnih partnera. Najglasniji među onima koji zastupaju ovakve stavove su upravo inicijatori projekta *Otvoreni Balkan*, srpski predsjednik Aleksandar Vučić i albanski premijer Edi Rama, čiji argumenti u prilog ovoj inicijativi nijesu u potpunosti stabilni i relevantni, doprinoseći utisku da je ona prije motivisana njihovim ambicijama i interesima nego sviješću o potrebi regionalne saradnje, uz manipulativan pristup neophodnosti i pravcima promjena na Zapadnom Balkanu.

U svakom slučaju, nijedna regionalna inicijativa ne bi trebala biti alternativa članstvu u EU. Ako punopravno članstvo ostane van stola, zapadnobalkanske države treba da rade na razvoju i unaprjeđivanju svojih bilateralnih odnosa sa ključnim globalnim akterima, s akcentom na izgradnju čvrstih veza sa Sjedinjenim Američkim Državama i intenziviranje aktivnosti na obezbjeđivanju snažne američke posvećenosti regionu Zapadnog Balkana.

08.

REFERENCE



- 1 Stojanović Marija, Kako je „Mini Šengen“ postao „Otvoreni Balkan“, 30.07.2022, Danas, Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/politika/kako-je-mini-sengen-postao-otvoreni-balkan/>
- 2 North Macedonia opposition blocks adoption of Open Balkan laws, 30.09.2022, Euractiv, Dostupno na: [https://www.euractiv.com/section/all/short\\_news/north-macedonia-opposition-blocks-adoption-of-open-balkan-laws/](https://www.euractiv.com/section/all/short_news/north-macedonia-opposition-blocks-adoption-of-open-balkan-laws/)
- 3 Analiza: Prednosti i mane učešća Crne Gore u regionalnoj inicijativi "Otvoreni Balkan", 25.11.2022, Ministarstvo evropskih poslova Crne Gore, Dostupno na: <https://www.gov.me/dokumenta/58b6fde5-d1ac-428c-bede-7ec1bbad3c05>
- 4 Radović Relja, Open Balkans Shows No Sign of Delivering Promised Freedoms, 16.06.2022, Balkan Insight, Dostupno na: <https://balkaninsight.com/2022/06/16/open-balkans-shows-no-sign-of-delivering-promised-freedoms/>
- 5 Martinović, Iva, Srđan Janković, Lejla Sarić, Sporazumi o ličnim kartama, diplomama i poslovima nakon potpisa na čekanju, 10. novembar, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/zapadni-balkan-berlinski-proces-sporazumi-ratifikacija/32120905.html>
- 6 Rama: Otvoreni Balkan i Berlinski proces su komplementarni, 11.06.2022, Euronews, Dostupno na: <https://www.euronews.rs/evropa/region/51590/rama-otvoreni-balkan-i-berlinski-proces-su-komplementarni/vest>
- 7 European Parliament recommendation of 23 November 2022 to the Council, the Commission and the Vice-President of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy concerning the new EU strategy for enlargement (2022/2064(INI)), 23.11.2022, Evropski parlament, Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0406\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0406_EN.pdf)
- 8 CRTA, Politički stavovi građana Srbije jesen 2022 – istraživanje javnog mnjenja, 2022, Beograd, Dostupno na: <https://crt.rs/wp-content/uploads/2022/11/Is-trazivanje-javnog-mnjenja-Politicki-stavovi-gradjana-Srbije-jesen-2022-CRTA.pdf>
- 9 Otvoreni Balkan donosi ekonomsku budućnost, mir i stabilnost regiona, 02.09.2022, Politika, Dostupno na: <https://www.politika.rs/sr/clanak/515774/Otvoreni-Balkan-donosi-ekonomsku-buducnost-mir-i-stabilnost-regiona>
- 10 Rutte: 'Otvoreni Balkan' ubrzava eurointegracije regije, 05.07.2022, Al Jazeera Balkans, Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2022/7/5/rutte-otvoreni-balkan-ubrzava-eurointegracije-z-balkana>
- 11 Vučić: Sa Putinom dogovoren povoljan gasni aranžman, ostaje ista formula za cenu gasa, 29.05.2022, Beta, Dostupno na: <https://beta.rs/ekonomija/ekonomija-srbija/164256-vucic-sa-putinom-dogovoren-povoljan-gasni-aranzman-ostaje-ista-foruma-za-cenu-gasa>
- 12 Kurti: 'Otvoreni Balkan' otvara regiju za utjecaj Rusije i Kine, 02.08.2022, Al Jazeera Balkans, Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2021/8/2/kurti-otvoreni-balkan-otvara-regiju-za-uticaj-rusije-i-kine>
- 13 Luljeta Krasniqi-Veseli, Za i protiv Kosova u Otvorenom Balkanu, 07.06.2022, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-otvoreni-balkan/31887807.html>
- 14 Rijeke ljudi u Tirani: Protestovali i protiv Otvorenog Balkana, 07.07.2022, Portal Analitika, Dostupno na: <https://www.portalanalitika.me/clanak/rijeke-ljudi-u-tirani-protostovali-i-protiv-otvorenog-balkana>
- 15 Srbija će biti prinuđena da krene u 'denacifikaciju Balkana', kaže poslanik vladajuće stranke, 31.07.2022, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/vladimir-djukanovic-srbija-denacifikacija/31967709.html>
- 16 Sjenke Ukrajine nad Crnom Gorom, mart 2022, Digitalni forenzički centar, Dostupno na: <https://dfcme.me/wp-content/uploads/2022/03/Studija-Sjenke-Ukrajine-FINAL-MNE.pdf>
- 17 Lavrov: NATO i EU hoće da pretvore Balkan u svoj projekat – Zatvoreni Balkan, 06.06.2022, N1 Srbija, Dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/lavrov-nato-i-eu-hoce-da-pretvore-balkan-u-svoj-projekat-zatvoreni-balkan/>
- 18 Rat u Ukrajini i Zapadni Balkan, 24.03.2022, Atlantska inicijativa, Dostupno na: <https://atlantskainicijativa.org/rat-u-ukrajini-i-zapadni-balkan/>
- 19 Srpski svet – originalno pozajmljen koncept, 27.04.2022, Digitalni forenzički centar, Dostupno na: <https://dfcme.me/srpski-svet-originalno-pozajmljen-koncept/>
- 20 Cvetković Ljudmila, Srbija u 'Otvorenom Balkanu', a daleko od Svetske trgovinske or-



- organizacije, 02.06.2022, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-otvoreni-balkan-sto/31880274.html>
- 21 Srbija zabranila izvoz mlijeka, 06.09.2022, Agencija MINA, Dostupno na: <https://mina.news/mina-business-ekonomske-vijesti-iz-crne-gore/srbija-zabranila-izvoz-mlijeka/>
- 22 Radović Relja, Open Balkans shows no sign of delivering promised freedoms, 16.06.2022, Balkan Insight, Dostupno na: <https://balkaninsight.com/2022/06/16/open-balkans-shows-no-sign-of-delivering-promised-freedoms/>
- 23 Džozef Edvard, Open Balkan(s) is Not Just Unwise. It's Dangerous, 15.06.2022, Balkan Insight, Dostupno na: <https://balkaninsight.com/2022/06/15/open-balkans-is-not-just-unwise-its-dangerous/>
- 24 Abazović: Na neki način maligan uticaj Vučića na Crnu Goru, ali prenatlažen, 07.10.2022, CdM, Dostupno na: <https://www.cdm.me/politika/u-budvi-pocinje-2bs-forum/>
- 25 Durović Aneta, Otvoreni Balkan otvara niz praktičnih pitanja, 19.05.2022, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-otvoreni-balkan/31858615.html>
- 26 Otvoreni Balkan nije smanjio gužve i čekanja na granicama, 26.07.2022, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/31960328.html>
- 27 Daković Vesna, Otvoreni Balkan iz moje perspektive, 18.05.2022, Portal Analitika, Dostupno na: <https://www.portalanalitika.me/clanak/otvoreni-balkan-iz-moje-perspektive>
- 28 Durović Aneta, Otvoreni Balkan otvara niz praktičnih pitanja, 19.05.2022, Radio Slobodna Evropa, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-otvoreni-balkan/31858615.html>
- 29 Mihailović Duško, Popović Srđan, Opasnost za zdravlje i ne baš slobodno tržište rada, 12.06.2022, Pobjeda, Dostupno na: <https://www.pobjeda.me/clanak/opasnost-za-zdravlje-i-ne-bas-slobodno-trziste-rada>
- 30 Mihailović Duško, Popović Srđan, Opasnost za zdravlje i ne baš slobodno tržište rada, 12.06.2022, Pobjeda, Dostupno na: <https://www.pobjeda.me/clanak/opasnost-za-zdravlje-i-ne-bas-slobodno-trziste-rada>
- 31 Dušan Cicmil, Vučić: Zainteresovan sam za rezultate popisa u Crnoj Gori, 18.03.2021, Vijesti. Dostupno na: <https://www.vijesti.me/svijet/balkan/522063/vucic-zainteresovan-sam-za-rezultate-popisa-u-crnoj-gori>
- 32 Bezbjednosi izvještaj za Zapadni Balkan 2022, 10.10.2022, Atlantski savez Crne Gore, Dostupno na: <https://ascg.me/wp-content/uploads/2022/10/WB-security-report-MNE-2022-online-small-1.pdf>

